

SA's Leading Past Year

Exam Paper Portal

You have Downloaded, yet Another Great
Resource to assist you with your Studies 😊

Thank You for Supporting SA Exam Papers

Your Leading Past Year Exam Paper Resource Portal

Visit us @ www.saexampapers.co.za

SA EXAM
PAPERS

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

2016

MEPUTSO: 80

NAKO: Diiri tše 2½

Palomoka ya matlakala a dipotšišo ke 24.

DITAELO LE TSHEDIMOŠO

1. Badišiša ditaelo ka šedi.
2. Bala letlakala le ka tlhokomelo pele o thoma go araba dipotšišo.
3. O se ke wa leka go bala lephephe ka moka.
4. Lebelela diteng letlakaleng le le latelago gomme o laetše dinomoro tša dipotšišo tša dingwalo tšeo o ithutilego lenyaga.
5. Ka morago ga moo, bala dipotšišo gomme o kgethe tšeo o nyakago go di araba.
6. Lephephe le arotšwe ka DIKAROLO TŠE THARO:

KAROLO YA A:	Theto	(30)
KAROLO YA B:	Padi	(25)
KAROLO YA C:	Papadi/Terama	(25)
7. Latela ditaelo tšeo di hwetšwago mathomong a KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE ka kelohloko.
8. Araba dipotšišo tše TLHANO:
  - TŠE THARO go tšwa go KAROLO YA A
  - E TEE go KAROLO YA B
  - E TEE go KAROLO YA C
  - Diriša lenanetekolo
9. Nomora dikarabo tša gago go swana thwii le ka fao dipotšišo di nomorilwego ka gona ka gare ga lephephe la dipotšišo.
10. Thoma KAROLO YE NNGWE le YE NNGWE letlakaleng LE LEFSA.
11. Ngwala ka bothakga le ka mongwalo wa go balega.
12. Botelele bja dikarabo tše telele:

KAROLO YA A:	Mantšu a go se fete a 300
KAROLO YA B le YA C:	Mantšu a go se fete a 450
13. Botelele bja dikarabo dipotšišong tše kopana:

Kabo ya meputso e tla šoma bjalo ka tlhahlo ya botelele bja karabo yeo e letetšwego.
14. Nako yeo e ukangwago:

KAROLO YA A:	Metsotso ye 40
KAROLO YA B:	Metsotso ye 55
KAROLO YA C:	Metsotso ye 55

KAROLO YA A: THETO**Direto tšeo di bonwego: Araba dipotšišo TŠE PEDI fela go tše di latelago.**

NOMORO YA POTŠIŠO	POTŠIŠO	MEPUTSO	NOMORO YA LETLAKALA
1. 'Ge wa ditšhila ka moka re ka o hlaswa'	Potšišo ye telele	10	5
2. 'Moratiwa wa ka'	Potšišo ya setsopolwa	10	6
3. 'Go leleme'	Potšišo ya setsopolwa	10	7
4. 'Re tšeane'	Potšišo ya setsopolwa	10	8

LE**Sereto seo se sa bonwego (Ke kgapeletšo)**

5. 'Mpherehlakana'	Potšišo ya setsopolwa	10	9
--------------------	-----------------------	----	---

*ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. Ge o arabile potšišo ye telele KAROLONG YA B/C o swanetše go araba ya ditsopolwa go tšwa go KAROLO YA C/B. O swanetše go araba potšišo E TEE fela mo KAROLONG YA B le YA C.

KAROLO YA B: PADI**PADI: Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.**

6. <i>Lenong la Gauta</i>	Potšišo ye telele	25	10
7. <i>Lenong la Gauta</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	10
8. <i>Ngwana wa Mobu</i>	Potšišo ye telele	25	12
9. <i>Ngwana wa Mobu</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	12
10. <i>Lešitaphiri</i>	Potšišo ye telele	25	14
11. <i>Lešitaphiri</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	14
12. <i>Tlhakoleng</i>	Potšišo ye telele	25	16
13. <i>Tlhakoleng</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	16

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA**Araba potšišo E TEE fela go tše di latelago.**

14. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ye telele	25	19
15. <i>Naga ga di etelane</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	19
16. <i>Lehufa</i>	Potšišo ye telele	25	21
17. <i>Lehufa</i>	Potšišo ya setsopolwa	25	22

*ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le YA C, araba potšišo e TEE ye telele le e TEE ya setsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše ditelele goba TŠE PEDI tša setsopolwa.

LENANETEKOLO/LENANETSHWAYOTSHWAYO

Dira leswao la (✓) go lenanetekolo le le latelago go kgonthišiša ge eba o latetše ditaelo gabotse.

KAROLO	NOMORO YA DIPOTŠIŠO	PALO YA DIPOTŠIŠO TŠEO DI ARABJAGO	TSHWAYO (✓)
A: Theto (Direto tšeo di bonwego)	1–4	2	
A: Theto (Sereto seo se sa bonwago)	5	1	
B: Padi (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	6–13	1	
C: Papadi/Terama (Potšišo ye telele goba ya setsopolwa)	14–17	1	
ELA HLOKO: Mo KAROLONG YA B le C, kgonthišiša gore o arabile potšišo E TEE ye telele le E TEE ya setsopolwa. O se ke wa araba dipotšišo TŠE PEDI tše telele goba TŠE PEDI tša ditsopolwa.			

KAROLO YA A: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****DIRETO TŠEO DI BONWEGO**

Araba dipotšišo TŠE PEDI fela.

POTŠIŠO YA 1: POTŠIŠO YE TELELE

Ngwala tshekatsheko ya sereto se o lebeletše:

1.1 Maikutlo a sereti

1.2 Molaetša

Teori: (3)
Dintlha: (6)
Polelo: (1)

GE WA DITŠHILA KA MOKA RE KA O HLASWA – OK Matsepe

- 1 Ge wa ditšhila ka moka re o hlaswa mošomo –
- 2 Gona ka moka re tla ba natšo ditšhila!
- 3 Ngwana ge a fapogile se mo thuše eupša mo fare,
- 4 Ba rereše ge ba re go fapogile wena mabarebare;
- 5 Ge ba realo le gona o mome molomo.
- 6 Mašemo a tla lengwa ke mang ge o bona
- 7 Ge ka moka re ka tsenya diatla ka potleng?
- 8 Ditsela le mekgoba di tla lokišwa ke mang
- 9 Ge ka moka re ka ba ba re o nyatšang
- 10 Wa mohuta woo wena ge o bona?
- 11 Yo a sego a rutega go swana nago se mo nyatše,
- 12 Se mo tshwe mare ge a nkgamphufutšo,
- 13 Go nna o na le mohola gobane ke yena
- 14 Dijo a re tsenyago tšona ka ganong nna le wena,
- 15 Tše botse re apere ka ntle ga gore re hlatswetšwe.
- 16 Baruti, babuši le barutiši a ba be ntshe
- 17 Gammogo le baalafi le baoki le bona balemi;
- 18 Ra thakanela mošomo o tee afa bo ka phelega?
- 19 Diopedi le dibini ge di ka hlokega,
- 20 Bodutu ke bjoo bo tla bago ntshe.
- 21 Ge ka moka re bopilwe ka letsopa le tee,
- 22 Ge ka moka re tšile go boela leretheng –
- 23 Re ikahlolelang ka go hlaswana A sešo a kgetha
- 24 Bao A bonago gore molamo wa Gagwe ba a o retha.
- 25 Ge mohumanegi re ka mo hlaswa re ka se loke le gatee!

- 26 Letšatši ge A re hlabišetša ka nako e tee,
 27 Le pula A tšhollela mašemong a rena –
 28 Ke tšhupo ya ge bohle pele ga Gagwe re lekana.
 29 Ge go se lekane go tseba rena,
 30 Gona tlala le malwetši di tla re swiela ka nako e tee.

[Letl. 39]

[10]**POTŠIŠO YA 2: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**

Bala ditemanatheto tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

MORATIWA WA KA – M Bopape & S Ratlabala

- 1 ... Pula e ka na bjang,
 2 Phefo e ka foka gakaakang,
 3 Ledimo le ka tšutla bjang,
 4 Di ka se phušole.
 5 Moratiwa wa ka ke kgopetšane
 6 E bonegela leselawatle
 7 Le le timetšego
 8 Tšatšing la ledimo.
- 9 Botse bja Botse
 10 Boka letšoba la mohlopi,
 11 Mohlopi wa lona
 12 O swana le nose.
- 13 O nthata ke le lethabong
 14 Le manyaming,
 15 Ge ke eja makhura
 16 Le ge ke eja nta
 17 Ke šeba ka legai.
- 18 O nthekga ke le diphateg.
 19 Ke moriti wa montlhometše
 20 Mo ke nwago
 21 Meetse a go tonya.
 22 Re tla aroganywa ke lehu.

[Letl. 13–14]

- 2.1 Efa dilo TŠE PEDI go tšwa temanathetong ya 1 tšeo di emelago mathata. (2)
- 2.2 Akaretša diteng tša temanatheto ya 2 le 3 ka dintlha TŠE PEDI fela. (2)
- 2.3 Hlaloša tšhomišo ya seka seo se tšwelelago methalothetong ya 16 le 17. (2)

- 2.4 Hlaloša gore kelelothallo ke eng o be o tiiše maemo a gago ka go tsopola mohlala wa yona temanathetong ya 4. (2)
- 2.5 Hlatholla maikutlo a sereti ao a tšweletšwago ke diteng tša temanatheto ya 4. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 3: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Bala ditemanatheto tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

GO LELEME – KD Leseilane

- 1 Betši ba tsena ka magorošele;
- 2 Ya ba molokokgolo noka molobolobo -
- 3 Kua kopanong ya melato kgorong,
- 4 Phokgo ke wena polelong.
- 5 Eupša o a makatša!
- 6 Ka ge o fela o šwahla;
- 7 Gore o dira bjang o phekeletšwe?
- 8 Go thakanela go metša ke ga gago.
- 9 Di tla go fiša wa kwa bohloko;
- 10 Ba bantši kotsing o ba weditše,
- 11 Bangwe ba ile moletemohlaelathupa,
- 12 Gobane ba ntšhitše la go fahla.
- 13 Fale fase ga bodibatala –
- 14 Ke dikgopolo tše bjereganego;
- 15 Maoto a sa fihlego boratapelo;
- 16 Gobane ba dula kilamoeng.

[Letl. 17]

- 3.1 Ntšha mainagokwa A MABEDI ao a lego temanathetong ya 1. (2)
- 3.2 Bapetša tirišo ya maswaodikga methalothetong ya 5 le 7. (2)
- 3.3 Hlatholla kgopolo yeo e tšweletšwago ke temanatheto ya 3. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 3.4 Na o kwešiša eng ka mothofatšo? Hlaloša ka fao o dirišitšwego ka gona mothalotheong wa 14. (2)
- 3.5 Na o bona mediro ya leleme e le ya go aga goba go thuba setšhaba? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 4: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

Badišiša ditemanatheto tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

RE TŠEANE – SN Tseke

- 1 Re tšeane ka la thatano le tshepano,
- 2 Re nyalane ka kwešišano le tirišano,
- 3 Re kopane ka moya, nama ke bodulo bja wona,
- 4 Re kgaogane ka moya wa lerato e sego leratwana,
- 5 A re se be noka ra tšeana boka magogodi.

- 6 O lebetše neng tša maloba tša tsatselano,
- 7 O lebetše neng mola re huetšana ka kutswano,
- 8 Ge o ntshepiša tshepagalo le kagišano,
- 9 Ge o nkholofetša kgaogantšho ya lehu fela?
- 10 Radia nna fela Modimo o se ke wa mo lebala.

- 11 Maloba ke tlile bošego le mosegare go wena,
- 12 Maloba ke go etetše ka tlala le mokhora,
- 13 Maloba ke tlile ka ditšhila le malabuhla,
- 14 Maloba ke gorogile ka masa go sa sa,
- 15 Fela wa nkamogela ka lešoko le borutho.

- 16 Ke go khukhuneditše ke nkgā bodiidi fela
- 17 Ke go farile ke le wa kudumela le lefetla,
- 18 Ke go atlile ka moya wa motšoko le maphoroma,
- 19 Ke go gokaretše ka lerato mahwafa e le poponono,
- 20 Fela ka mehla ke le moratiwa, diba sa lerato.

[Letl. 60]

- 4.1 Laetša mohuta wa poeletšo wo o lego temanathetong ya 2. (1)
- 4.2 Na ke mohuta ofe wa sekapolelo wo o renago temanathetong ya 2? (1)
- 4.3 Beakanya lenaneo la morumokwano temanathetong ya 2. (2)
- 4.4 Hlatholla ka fao sereti se tšweletšago dikgopolo tša sona ka tirišo ya dikafoko tše: bošego le mosegare, tlala le mokhora. (2)
- 4.5 Efa leina la sekapolelo se se tšweletšago tshwantšhokgopolo methalothetong ya 19 le 20. Hlatholla seswantšho seo se tšweletšwago. (2)
- 4.6 Na, o a dumela gore moya wo o fokago seretong se ke wa lerato? Fahlela karabo ya gago. (2)

[10]**LE**

SERETO SEO SE SA BONWAGO (KE KGAPLETŠO)**POTŠIŠO YA 5: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**

Lekodišiša ditemanatheto tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

MPHEREHLAKANA – LH Maduane

- 1 Ke nna Gaaleanywelammagwe tata,
- 2 Ke tliša tshenyego maphelong a bona,
- 3 Ke bjala lehloyo go bengdipesana,
- 4 Morwarre le morwarragwe ba ruthana,
- 5 Motswadi bana ba mongwe a rathaganya,
- 6 Sebakwa diyamaleng gwa bakwa.
- 7 Bana, go bakwa dithoto mašakeng;
- 8 Go janwa ka nkhwane go sa fetšwe,
- 9 Mpša ya ja ye nngwe go senyegile;
- 10 Balwantšhani, komelo ke ometše mading;
- 11 Go gabolanwa bošego le mosegare,
- 12 Pušo ka mo go fišago e swere,
- 13 Molamo, tšhošabophelo o kgeba leboelele,
- 14 Leboelela o kgeba o tuka mollong,
- 15 Wa kgeba mola madi a falala gwa re fong!
- 16 Motimi le dillo ka tšwetša pele,
- 17 Lenaba la ka ke leago mpherehlakana,
- 18 Lenaba la ka ke re fela therišanong,
- 19 Therišanong maselatla bophelong,
- 20 Bophelo ke go thikišana samma,
- 21 Bophelo ke kabelano ka go rata,
- 22 Ke kabelano ke leratano.

[Reta o reteletša – LH Maduane: Letl. 71]

- 5.1 Tsopola leinagokwa methalothetong ye mebedi ya mathomo seretong se. (1)
- 5.2 Efa mohuta wa poeletšo wo o tšwelelago temanathetong ya 1. (1)
- 5.3 Ngwala sebopego sa ka ntle sa sereto se. (2)
- 5.4 Na sereti se šupa eng ka methalotheto ya 11 le 12? (2)
- 5.5 Hlaloša gore sereto se ke sa mohuta mang o be o fahlele ka lebaka. (2)
- 5.6 Bapetša seo se bolelwago ke methalotheto ya 19 le 20 le tšeo di diregago bophelong. (2)

[10]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI

Araba potšišo ye TELELE goba ya SETSOPOLWA. Botelele bja karabo ya potšišo ye telele e be mantšu a go se fete a 450.

POTŠIŠO YA 6: POTŠIŠO YE TELELE**LENONG LA GAUTA – HDN Bopape**

Re alele tshekatsheko ye e kgodišago ya tikologo ya padi ye.

- (a) Diteng:
(b) Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye:

(15)
(10)
[25]

POTŠIŠO YA 7: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LENONG LA GAUTA – HDN Bopape**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA A

'Bona Naniki, seo ga se re iše felo,' ka realo ke mo lebeletše ka mahlong. 'Ga go thuše selo go hlwa o rarelararela bjalo ka kgagaripane. Ipolokele mathata a mantši ... go hlwa o leka go mphoretša gona ... Ke a go tshepiša gore nka se botše maphodisa ge e le gore go na le se sengwe seo se ka go tsenyago mathateng,' ka realo ka boleta ke leka go mo hlohleletša. Lebaka le ka moka ke be ke bona letšhogo le gola ka mo go yena.

'Ke ka lebaka la eng nke bjale o nthweša molato? O gopola gore ke nna ke bolailego Mdi. Maleka? Ooo! Nnono, o ka gopola bjang taba ye šoro bjalo? Nka dira bjang taba ye šoro bjalo?' A realo ka lentšu la segalo sa godimo a katakata gore a nkatoge.

'Ga ke re o mmolaile fela ke eng seo se ka thibelago maphodisa go gopola bjalo? Nna ke re ke leka go thuša wena.'

'O nthuša ka eng? Bona Nnono, nka go eletša ka taba e tee fela: eya gae o ye o tšwele pele ka modiro wa gago. Kgaogana le ditaba tše o tla ipona o khuditše ditaba tše ntši. Ntšha nko mo mererong yeo o sa e tsebego gomme o tla ipona o phefile tše ntši go sego bjalo o tla kwa bohloko.'

'O ra bjang?' Ka realo ke ntšhitše mahlo dinameng. 'Ga ke go kwešiše.'

'O ka se ke. Bona Nnono, batho ba bantši ka kgopolo ya gore ba hlalefile kudu ba dira dilo tše ntši tša bošilo mme mafelelong ba ikhwetša ba le mathateng ...'

[Letl. 57–58]

- 7.1 Efa tswalano gare ga Naniki le Mdi. Maleka. (1)
- 7.2 Tsopola polelo ya Nnono ya go laetša gore yena Nnono ke motho wa go ba le phegelelo. (1)
- 7.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.4 Diteng tša setsopolwa se di re utollela mohuta ofe wa tikologo? Fahlela. (2)
- 7.5 Laetša ka moo diteng tša setsopolwa se di kgathago tema go phekgogo paditsekeng ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.6 Ka dintlha TŠE PEDI hlatholla moya wo o fokago setsopolweng se. (2)
- 7.7 Na, o bona e le tshwanelo gore Nnono a nyakišiše ka ga lehu la mohumagadi Maleka? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)

LE**SETSOPOLWA SA B**

Ka morago ga lebakanyana o ile a hudua mogala, a emiša lekopolwana mme a bolela mantšu a mmalwa ka go lona a ba a le bušetša madulong a lona. Ke ile ka no fela ke eme pele ga gagwe, ke tšhogile fela ke sa itaetše go yena. Ke be ke sa kgone go kwešiša seo a bego a se lebelela letsogong la ka. Ke ka lebaka la eng a lebelela letsogo la ka? O nyakang? O ile a topa mollo a gotetša peipi yeo e bego e timile. Gare ga muši o ile a ithekga gabotse ka boithekgo bja ka morago bja setulo mme a ntebelela ntle le go bolela. O be a budulela muši ka mahlong a ka ka boomo.

Ka morago ga motsotso goba ye mebedi lebati le ile la bulega gomme ka gare gwa tsena Konstabolo Matseba, a gwataka.

'Konstabolo, ga ke kgone go bona selo. Ke rata gore le mo tšee le yo mo hlahloba gabotse ka tlase ga lebone. Le se mo felele pelo, le tloge le mo fetleka. Ke duma bjang gore re humane e le yena re tle re khutšane le molato wo. Nna bjale gona o šetše o thomile go ntshleka.' Sersanta o ile a realo a topa mokgobo wa dipampiri a o bea pele ga gagwe.

'Go lokile, Setšhe,' a realo a era Maroga. Go nna o ile a re: 'A re ye monna!' Ke ile ka mo šala morago ra tšwa ka lebati. Re ile ra sepela ka phasetše lebakanyana, Matseba a bula lebati le lengwe ra tsena ka lona.

[Letl. 154–155]

- 7.8 Ke mohuta ofe wa thulano wo o tšwelelago setsopolweng se? (1)
- 7.9 Efa tema ye e kgathwago ke moanegi setsopolweng se. (1)
- 7.10 Bapetša maitshwaro a Nnono le Sersanta Maroga go ya ka setsopolwa se. (2)
- 7.11 Laetša ka fao tekolapejana ye e tšweletšwago ke setsopolwa se e huetšago sehloa sa paditseka ye ka gona. (2)

- 7.12 Bontšha ka moo mongwadi a dirišitšego thekniki ya mothalonako ka gona setsopolweng se. (2)
- 7.13 Na leina la paditseka ye le amana bjang le diteng? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 7.14 Ka dintlha TŠE THARO hlatholla maikutlo ao a ilego a aparela Nnono ge a hlahlobja letsogong. (3)
[25]

POTŠIŠO YA 8: POTŠIŠO YE TELELE**NGWANA WA MOBU – SPP Mminele**

Re alele tshekatsheko ye e kgodišago ya tikologo ya padi ye.

- (a) Diteng: (15)
- (b) Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye: (10)
[25]

POTŠIŠO YA 9: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**NGWANA WA MOBU – SPP Mminele**

Lekodišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA C

'Motlogolo, taba ya gago e kwala gabotsebotse. Ebile madi a ka a bela ge ke e gopodišiša gonabjale. Motšwadinageng yo a ka se re iše felo. Ngwana wa rena o tla re fišegela ka baka la madi ao a re tlemagantšego, a bilego a re rokagantše. Re swanetše go e phafogela taba ye.' O realo a šetše a ema ka maoto, a kokomogile o ka re ke senana. O bile o hunne le matswele se nkego o ntweng.

'Lekomofere lela ke kgale le re dirile kgogwanarobala, o a rereša, motlogolo. Le swanetše go kobakoba ka morago ga gago, o le gapeletše go dira tšeo e lego kgale le swanetše go re direla tšona. Ge le palelwa re tla bona ka ge le etshwa lehlole, gomme re tla le laetša tsela ya go ya ga gabolona, ra thwala yo mongwe. Ke selo mang, le tatagolona re sa mo tsebe? Lahlang o re dira dinku, eye? A ka tla a go ema pele ge o nyaka go tšwetša bana ba beno pele? Banna! Ke tla botša Mafamo taba ye ka pela. Ke tseba gore yena o tla e fofiša bjalo ka sesasedi mo motseng.' O šikinya hlogo.

'Mahlatse, mmušo o re file maatla a go buša dikolo matšatšing a lehono. Re thwala barutiši ka go rata, le gona re ba raka ka go rata. Le gona o na le mahlatse, motlogolo, ka gobane nna ke lego malomeago, ke nna ke lego modulasetulo wa *Sekolokomiti – foromane ya mathitšhere* a mo Rethuše. Hahaa! Re tla mmintšha ka oto le tee ...'

[Letl. 20]

- 9.1 Efa tswalano gare ga Mokhura le Phankga. (1)
- 9.2 Tsopola sekafoko seo se laetšago gore Mokhura ke ntwadumela. (1)
- 9.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.4 Diteng tša setsopolwa se di re utollela mohuta ofe wa tikologo? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 9.5 Laetša ka moo diteng tša setsopolwa se di kgathago tema phekgogong ya padi ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.6 Ka dintlha TŠE PEDI hlatholla moya wo o fokago setsopolweng se. (2)
- 9.7 Na o bona e le tshwanelo gore Lahlang a fološwe setulong ka lebaka la ge e le *lekomoferere*? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

SETSOPOLWA SA D

Aowa! Nna le Nthibitha re ikemetše thoko, re no bogela botse fela. Ge Mafamo a etla ka mo lapeng la ka go tlo re huetša ka moya woo wa bona wa *lekomoferere* le ngwana wa mobu, ke no re: 'Aowa, re a go kwa, Tau', ka tloga ka ikhomolela.

'Nna taba ye e no thoma go ntsheleka tšatši lela Mafamo a re bileditše bjala bja *mahala*. E ile ge a re botša gore bjala bjoo bo dirilwe ka tšhelete ya Phankga a re o direla rena Babinatau ka gore re batswadi ba gagwe, ka tlelwa ke mogopolo wa gore mošemane yo o re reka megopolo. E ile ge Mokhura a thoma go mo reta, ka napa ka fetša le mogopolo gore felo fa re tlišitše megopolo ya rena papatšong. Ke ile ka opela le bona, ke fošetša meletse marung, gore ke no ba tšhela phori mahlong.' Go bolela Nthibitha.

Ke leboga ge le katoga taba ye. Lahlang yena ga a ne molato, batho ba gešo. Sehlopha se sa Mokhura le Mafamo se, se no tsoša lehloyo ka ge e se ngwana wa motse wo. Go a makatša ge Mokhura a emetše taba ye ka maoto, a re: 'Re nyaka ngwana wa mobu wo,' mola monyanana wa gagwe e le molemiši kua Phokeng. Moisa o dutše kgehlekgehle le Batswana o bile o tšwele mpa. Taba yeo le lena le a e tseba.

Na yena Mokhura a ka thaba ge tšatši le lengwe a ka bona yoo monyanana a tsena mo le morago a sa pekwe, a re ba mo rakile kua Phokeng ba re ke *lekomoferere*? Afa ruri a ka tloga a thaba?'

[Letl. 83]

- 9.8 Tsopola leina leo le nago le lefetla la kgethologanyo ya semorafe go tšwa setsopolweng. (1)
- 9.9 Efa tema ye e kgathwago ke mongwadi setsopolweng se. (1)
- 9.10 Hlaloša kgegeo ye e tšweletšwago ke Nthibitha go tšwa setsopolweng. (2)

- 9.11 Laetša ka moo ditiragalo tša setsopolwa di huetšago sehloa sa padi ye ka gona. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.12 Bontšha ka moo mongwadi a dirišitšego thekniki ya mothalonako setsopolweng se. (2)
- 9.13 Na o a dumela gore leina la padi ye le amana le diteng? Fahlela karabo ya gago ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 9.14 Hlatholla maikutlo ao a ilego a aparela Nthibitha o lebeletše dipolelo tša gagwe setsopolweng. Thekga karabo ya gago ka lebaka. (3)
[25]

POTŠIŠO YA 10: POTŠIŠO YE TELELE**LEŠITAPHIRI – OK Matsepe**

Re alele tshekatsheko ye e kgodišago ya tikologo ya padi ye.

- (a) Diteng: (15)
- (b) Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye: (10)
[25]

POTŠIŠO YA 11: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LEŠITAPHIRI – OK Matsepe**

Badišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go latela.

SETSOPOLWA SA E

... Mantšiboa ao a di dulela le ratswalagwe, ya re le le latelago tša fetela go bagogadi ba Mabothe bao ba ilego ba se diegele go tla go di kwa. Ditaba di pherile, gobane polelo ya monna yola a ilego banna ba šoge legetla ba ye go mo gomiša goba go mo felegetša, ga ya phethega; mme bjale tšeo di boletšwego ke Taudi ke nnete ya mafelelo.

Mabothe ga a ka a diegela go di kgobokanyetša banna. Ba ile go di kwa, ba sodiša maledu ka ge ruri mokgonyana wa bona a šwahlile sethokgwa ka hlogo a noši etšwe a na le setšhaba seo a se ahlolagago melato nako le nako. Go godile taba e tee fela – gore setšhaba seo se swanetše go bolotšwa ka nose.

Ditaba tša Taudi ba di kwele ka tsebe tše pedi, fela ba nyaka go tseba gore na yena ke modiši wa mohuta mang a tlogelago dikgomo di fula segwareng! Ba a rereša, fela Taudi o ile ge a ba fetola a re:

'Ka ge ke šetše ke boletše beng ba ka, go tseba Mokwena yo mongwe le yo mongwe gore ga ke ne le thari ye kgolo, ke atetšwe ke ye nnyane fela. Mola go bago ka mokgwa woo, ka ya banneng bjalo ka mang le mang.

Monna wa ngaka o tlile le dithebele tša gagwe tšeo a bego a di rwaletšwe ke lenaba le, ba tla ba dira ka moo ba tsebago ka gona. Ba feditše lebaka ba mo pholophotha, eupša le mathomong ba mpoditše gore ke se bule sefero sa gagwe ka gore dikoma tše pedi ga di bollele mphatong o tee ...'

[Letl. 27–28]

- 11.1 Efa tswalano gare ga kgoši Taudi le kgoši Mabothe. (1)
- 11.2 Tsopola sekafoko seo se laetšago gore Mabothe ke ntwadumela. (1)
- 11.3 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.4 Diteng tša setsopolwa se di re utollela mohuta ofe wa tikologo? Fahlela karabo ya gago ka lebaka. (2)
- 11.5 Laetša ka moo diteng tša setsopolwa se di kgathago tema kgodišong ya bothata pading ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 11.6 Ka dintlha TŠE PEDI hlatholla moya wo o fokago setsopolweng se. (2)
- 11.7 Na o bona e le tshwanelo gore ge mosadi a remelwa taba ye e be khupamarama go monna wa gagwe? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

SETSOPOLWA SA F

Le ge la bonnyane a na le lona, o swanetše go ba le la nnete. Lona le tsebja ke mang le mang gobane morwa wa kgoši yoo a tlilego go buša, o fiwa la tatagwemogolo. TatagoTaudi e be e le Phankga, yoo tatagwe e bego e le Taudi. Ka gona, ke lona leo a swanetšego go fiwa lona, mme le yena morwa wa gagwe yo mogolo e tla tla e eba Taudi. A re se thakaneleng go metša re se ra šo ra hlahuna, gobane ga re tsebe gore ba tlile go di gama bjang.

Go fetile nywaga ye e atilego Taudi a sa ngadile sefero sa Khutšišo, fela ge e le bjale ga go sa le molato gobane diputswa di ile tša mo dulela gore a be a re thobela.

Go ile, go ile, Khutšišo a thoma go retelega le go ila se le sela, ya re mohla a tsenago ka ngwakong, ya ba mošemane. Taba ye botse šeo gobane hleng Tšhwahledi o hweditše monna wa gabo yoo a tla felago a kokona legata le yena, le go biletšana diphafana? Aowa, bonoši ke bobedi, bobedi ke bolebole. Mola go bago bjalo, motse wa tlala lethabo le legolo leo fela le sa swanego.

Ba bangwe ba thaba ge ngaka yela e thušitše Taudi yoo bjale a thomilego go atelwa ke thari ye kgolo, ba thabetše gore le bona ba tla hwetša thušo ya mohuta woo gobane ke mang a hloilego thari ya tšhimane mola e le mantlhabanedi? Wa hloka thari ya tšhimane o gobogile o bile o hwile la pitšana, ka gore morago ga tlhokofalo ya gago mojalefa e tla ba mang? ...

[Letl. 38–39]

- 11.8 Ke mohuta ofe wa thulano wo o tšwelelago setsopolweng se? (1)
- 11.9 Efa tema ye e kgathwago ke mongwadi setsopolweng se. (1)
- 11.10 Hlaloša semelo sa kgoši Taudi go ya ka setsopolwa se. (2)
- 11.11 Laetša ka moo ditiragalo tša setsopolwa di huetšago sehloa pading ye. (2)
- 11.12 Bontšha ka moo mongwadi a šomišitšego thekniki ya mothalonako ka gona setsopolweng se. (2)
- 11.13 Na o a dumela gore leina la padi le amana le diteng? Fahlela karabo ya gago. (2)
- 11.14 Ke maikutlo afe ao a ilego a aparela kgoši Taudi morago ga go belegwa ga Kgathola? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (3)
- [25]**

POTŠIŠO YA 12: POTŠIŠO YE TELELE

TLHAKOLENG – MD Kekana

Re alele tshekatsheko ye e kgodišago ya tikologo ya padi ye.

- (a) Diteng: (15)
- (b) Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye: (10)
- [25]**

POTŠIŠO YA 13: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA

TLHAKOLENG – MD Kekana

Lekola ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA G

... Thušanang ke yo mongwe wa bašomi ba fao, le gona wa go ratega. Kganthe ke gona moo Swele a bego a šoma ntshe. Ka nako yeo e be e sa le monna wa magareng. E be e le monna wa lebala le leswanyana wa go swanelwa ke nko ya go ema. Ka seemo e be e le yo motelele le gona e le senatla. Hlogwana ya ngwana e be e ka felela ka seatleng sa gagwe. Ge go be go senyegile go be go se monna yoo a ka emeletšanago le yena. Ge e le digwahlana tša go swana le nna le wena o be a dio topa ka lebinakošana a hwidinya bjalo ka thoka pele a pšhatlaganya leswikeng. Ka go ja lešela gona le Maburu ao a bego a a šomela a be a sa mmatamele. Molaleng o be a phela a kgokeletše dipheta tša go fapafapana mola menwana ya matsogo ka moka e šitwa ke dipalamonwana. Sešupanako o be a rwala sa gauta.

Swele o ile a thoma go hlokiša Thušanang khutšo. Madimabe ya ba gore ba go swana le bao Thušanang o be a sa iše felo ka bona. Kudu ka gore o be a šetše a kwele gore yoo ke monna wa lapa. Taba ya go ganwa ke letšobana leo e ile ya thoma go hlokiša

Swele boroko. O be a šoma le masogana a mmalwa ao a bego a sa itekanetše gomme a tšhoga gore nako le nako o tee wa bona a ka tšwa ka kgarebjana yeo. A thoma go ipona botlaela ge a ile a kitimela go nyala pele a ka tsebana le makgarebe a go swana le boThušanang.

[Letl. 16–17]

- 13.1 Bontšha tswalano gare ga Thušanang le Swele. (1)
- 13.2 Tsopola lefoko leo le re utollelago gore Swele ke motho wa go ba le kgang. (1)
- 13.3 Ka dintlha TŠE PEDI akaretša diteng tša setsopolwa se. (2)
- 13.4 Diteng tša setsopolwa se di re utollela tikologo ya mohuta mang? Fahlela karabo ya gago ka ntlha E TEE. (2)
- 13.5 Laetša ka moo setsopolwa se se kgathago tema mo go phekgogo ya bothata pading ye. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 13.6 Hlatholla moya wo o fokago setsopolweng se. (2)
- 13.7 Na o kwana le taba ya boitsholo bja Swele bja go kitimela go nyala? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

LE

SETSOPOLWA SA H

'Kahlolo ya ka še; tšeang moradia yo wa lena le mo tlošeng mo kgauswi le nna pele ke selekega. Bjalo ka kua gagabo, mo felegetšeng le yo mo gomela kua mellwaneng ya mašemo. Go tloga fao go tla tšwa go yena gore o leba kae. Mo gona o se sa le bea monna wa Modimo. Ge a ka boa yo a mmonago a tsebiše mošate ka bjako. Ke moo a tlogo tseba gore ge ba re kgoši Tselatšhweu ba ra mang. Go wena Rabaki ke re tselatšhweu monna wa kgobe.'

La kgoši le ile la agelwa morako gomme Swele a etišwa pele ka mogobo. Go be go se bose le gannyane tšatši leo. Ba go šokwa ka pela bjalo ka nna ba ile ba tšama ba phomola dikeledi. Gape moisa yoo o be a šiiša a se ne bobono. Ntle le mookola woo o bego o kgamathetše dinkong, hlogo e be e le ye pududu ka lebaka la go gogoišwa. Lepharo la baki le be le kgeigile go fihla molaleng. Borokgo bo be bo rathegile le gona bo hlephile, ka morago go bonala kgwetšakgwetšane ye tshehla. Dieta le tšona di be di kgeitšwe ke ntwaga gomme go sepela e dio ba go tšama a di goga. Batho ba be ba tšama ba mo goga ka dibakana ba mo kwera. Bangwe ba be ba mo kgotlakgotla ka dikotana gona mola kgwetšakgwetšaneng ba re a sepediše. Le ge go le bjalo, ga go yo a ilego a rata go itira yena yo bohlale ka go tshela lentšu la kgoši.

[Letl. 136]

- 13.8 Ke mohuta ofe wa thulano wo o tšwelelago setsopolweng se? (1)
- 13.9 Efa tema ye e kgathwago ke mongwadi setsopolweng se. (1)
- 13.10 Bapetša kahlolo yeo kgoši Tselatšhweu a filego Swele le molato wo a o obilego. (2)
- 13.11 Laetša ka fao setsopolwa se se nyalelanago le tharollo ya bothata pading ye ka gona. Efa dintlha TŠE PEDI. (2)
- 13.12 Bontšha ka mo mongwadi a dirišitšego thekniki ya mothalonako ka gona temaneng ya mathomo ya setsopolwa. (2)
- 13.13 Na o a dumela gore leina la padi ye le amana le diteng? Fahlela ka dintlha TŠE THARO. (2)
- 13.14 Ka dintlha TŠE THARO hlatholla maikutlo ao a ilego a aparela Swele nakong ya ge a etišitšwe pele ka mogobo. (3)
- [25]**

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: PAPADI/TERAMA

Araba potšišo YE TELELE goba YA SETSOPOLWA. Ge o kgethile potšišo ye telele go KAROLO YA B, araba potšišo ya setsopolwa karolong ye. Botelele bja karabo ye telele e be mantšu a go se fete a 450.

POTŠIŠO YA 14: POTŠIŠO YE TELELE**NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Sekaseka morero wa papadi ye.

- (a) Diteng:
(b) Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye:

(15)

(10)

[25]**POTŠIŠO YA 15: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA****NAGA GA DI ETELANE – MS Serudu**

Bala ditsopolwa tše ka go kitimiša mahlo, tsenelelo le tsinkelo gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA I

MPHAKA: (*O fela pelo o ba tsena ganong*) Se nkahlameleng. Ga le kgone go bolela ka go šielana ditlatla tenang?

ROLA: O re re eng?

TOKARI: Tlogelang go hlaba lešata baisa te!

KALA: Moisa yo o a re roga. Ga o mo kwe wena gore o reng?

MPHAKA: Ke re ditlatla. O kile wa bona kae banna ba bolela ka nako e tee bjalo ka basadi? Ke disoso dilo tše!

ROLA: (*O a ema a befetšwe*) O a mo kwa o sa boeletša. Rena ga re lwe le yena re mmošiša fela dipotšišo ka naga yeo ya gabo. Ge a rata go lwa le gona go lokile.

MPHAKA: (*Bjale gona o tloga a tšere mahlo a tšhipa*) Ke re le diota, ga le kwe?

KALA: Rena mo nageng ye re lokologile. Ge e le gore wena mo o tšwago o lekgoba, se re tšhele ka bjona. Le gona o se ke wa bapala ka rena wa re roga. Re ka go leša modiro rena boKala.

MBARI: Kala, a nke o homole.

ROLA: Ge nkabe o se motho wa maemo, nkabe ke šetše ke go nametše! O fetwa ke leleme moisa tena! O itote!

MPHAKA: O re ke fetwa ke leleme? Boeletša mantšu ao?

KALA: Kgane o a lwa na monna? Mošayatebogo tena!

MPHAKA: *(O mo laetša seeta sa gagwe sa nkwanakolobe)* O a se bona? O kile wa bona motho a lekeletše mala moisa te?

ROLA: *(O a emelela a katakata ka sa morago)* Kgane o phaga bjale monna?

MPHAKA: *(O fela a mmatamela)* Ke tla go rutela ba bantši mošaa!

KALA: Hlokomela monna Rola, baisa ba ba go tšwa Bonwatau, ke bontwadumela. O tla go gobatša.

[Letl.27]

- 15.1 Tsopola mafoko A MABEDI ao a laetšago gore Mphaka ke motho wa kgang le lenyatšo. (2)
- 15.2 Efa tswalano gare ga Mphaka le Tokari. (1)
- 15.3 Bapetša maitshwaro a Tokari le Mphaka. (2)
- 15.4 Laetša meholo YE MEBEDI ya ditšhupasefala. (2)
- 15.5 Hlatholla kgadimonthago/tekolanthago yeo o bago le yona ge o ekwa Kala a re; 'Ge e le gore wena mo o tšwago o lekgoba, se re tšhele ka bjona.' (2)
- 15.6 Ka dintlha TŠE PEDI, hlaloša morero wo o tšweletšwago ke diteng tša setsopolwa se. (2)
- 15.7 Ka dintlha TŠE THARO re alele maikutlo ao a ilego a aparela Mphaka poledišanong ya gagwe le Kala le Rola. (3)

LE**SETSOPOLWA SA J**

NTLHORE: Yena ke ngwana wa mobu ga a tshwenye, re tla mo ripa leleme le letelele le, gore a tle a tsebe gore kgati o otlwa ke rabadia mo. Komangkanna ke nna mo. Ge a ka fela a re 'poo!' o tla tseba batho. Ke bona gore re phethile. Kgane le sa na le tše dingwe?

LETSOTA: Aowa, ke yona taba yeo e bego e re tshwenya.

NTLHORE: Gona go lokile, tšohle di tla beakanywa ka tshwanelo.
(Ngwaga o be o šetše o batametše go fela ge Mphaka a amogela lengwalo la gore Yunibesithi e lebogile thušo ya gagwe gomme a ka šuthelela yo a tlogo tšea poso e mpsha)

MPHAKA: *(Ka kantorong ya Yunibesithing)* Bjale gona di ntšhitile. Le mo ke bego ke holofetše gore ke amogetšwe šefa ke ntšhwa ka dikgoro. Go fetela dileteng tše dingwe go ka se sa nthuša selo. Bokaone ke gomele Bonwatau. Šefa ke tla be ke fetša lefase ka moka. Le ge go thwe ke šebeše phukubje e fula le dinku kua Bonwanatau, ba tla nkamogela? Go tšofala le gona go nkakatletše. Ke tsošitše ditšhaba ke bjetše peu yeo nka se jego mabele a yona. Gagešo ke tla e hloka ka ge ke sa hlwe ke na le maatla a makaalo. Aowa, ke tla phurrollela Hunadi mafahla a ka mme ka kwa gore yena o di bona bjang tša go gomela Bonwatau.
(Morago ga dithuto Mphaka o napile o leba gae ka pelo ye boima)

MPHAKA: Mosadi, di šitile Phaahla go ahlola lehono.

HUNADI: Ka mokgwa mang?

MPHAKA: Lengwalo šeleo ipalele.

HUNADI: *(O bala lengwalo)* A rena re a di bona!

[Letl. 99–100]

- 15.8 Ntšha mmolelwana wo o laetšago gore Ntlhore o na le kgethollo. (1)
- 15.9 Efa dilo TŠE PEDI tše di laetšago gore tikologo ke ya sebjalebja. (2)
- 15.10 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 15.11 Ke ka tsela efe yeo diteng tša setsopolwa se di huetšago tlemollo ya lehuto ka gona? Ngwala dintlha TŠE PEDI. (2)
- 15.12 Na ditiragalo tša setsopolwa se di ka bapalega sefaleng? Šitlela karabo ya gago ka mabaka A MABEDI. (2)
- 15.13 Na o bona sephetho sa Mphaka sa go boela gae Bonwatau e le sa maleba? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- [25]**

POTŠIŠO YA 16: POTŠIŠO YE TELELE

LEHUFA – P Mothupi

Sekaseka morero wa papadi ye.

- (a) Diteng: (15)
- (b) Sebopego (Teori) le polelo di tla abelwa meputso ye: (10)
- [25]**

POTŠIŠO YA 17: POTŠIŠO YA SETSOPOLWA**LEHUFA – P Mothupi**

Lekodišiša ditsopolwa tše gore o tle o kgone go araba dipotšišo tša go di latela.

SETSOPOLWA SA K

- NTSHEPE: (Ka bogale) Ntlogeleng o dira eng dieta tša ka?
- NTLOGELEN: (O tlaletšwe eupša o a ikgakantšha) Ke re ke go phumolela tšona, Mogatšake.
- NTSHEPE: Go etša neng mo nkego o mphumolela dieta?
- NTLOGELEN: A ke re ke di phumola ka mehla ge wena o le gare o hlapa?
- NTSHEPE: (O a gononwa) Mosadi, tlogela go mpotša maaka. O ka se re o di phumola ka mehla wa tšhoga ge ke tsena. O tšhošwa ke eng?
- NTLOGELEN: O tsene ke sa itebetše ka nagana gore ke ditsotsi, Mogatšaka.
- NTSHEPE: Go thoma neng go eba le ditsotsi mo gae? Bjale gona le wena o a ikwa gore o mpotša a matalatala. Go ntaetša gore go na le se o bego o se dira mo dieteng tša ka. (O bona thokwana kgauswi le dieta) Bjale thokwana ye yona ke ya eng? A o šetše o kgoga motšoko wa dinko, Ntlogeleng? Gona o thomile neng?
- NTLOGELEN: (O topa thokwana) Thokwana ye ke ya ...
- NTSHEPE: Tliša mo ke bone! (O a mo amoga)
- NTLOGELEN: Ke sehlare sa hlogo, Mogatšaka.
- NTSHEPE: Sehlare sa hlogo ya ga mang? A o na le seopahlogwana, mosadi tena? Gona se go thomile neng?
- NTLOGELEN: E nthomile maabane ge re etla malaong.
- NTSHEPE: Ya re e go thomile maabane wa reka sehlare kae ka gore e be e le bošego?
- NTLOGELEN: Ke be ke dutše ke na le sona, Mogatšaka.
- NTSHEPE: (O a se dupa) A! Ka banna! Ke kgale ke go bona gore o a loya, moloji tena! (O bona se sengwe) Bjale se sona ke sa eng? A le sona ke sa hlogo? (Le sona o se gomiša dinkong) Kgane maabane ge o be o nkgaga o be o itloditše ka selo se?

[Letl.47–48]

- 17.1 Bolela dilo TŠE PEDI tšeo di bontšhago gore Ntlogeleng ke motho wa pelo ye mpe. (2)
- 17.2 Efa tswalano gare ga Ntlogeleng le Ntshepe. (1)
- 17.3 Ngwala dilo TŠE PEDI tšeo di laetšago thulano ya ka ntle setsopolweng se. (2)
- 17.4 Laetša meholo YE MEBEDI ya ditšhupasefala. (2)
- 17.5 Hlatholla kgadimonthago/tekolanthago yeo o bago le yona ge o ekwa Ntshepe a re: 'Go etša neng mo nkego o mphumolela dieta?' (2)
- 17.6 Ka dintlha TŠE PEDI, hlaloša morero wo o tšweletšwago ke ditiragalo tša papadi ye. (2)
- 17.7 Ka dintlha TŠE PEDI re alele maikutlo ao a ilego a aparela Ntshepe morago ga go hwetša Ntlogeleng a tšhela dihlare ka dieteng tša gagwe. (3)

SETSOPOLWA SA L

RADITHEKISI: Nna ga ke sa le mohumi. (*O tšwela pele ka go se kgitla*)

MADITABA: (*O maketše*) O ra bjang ge o re wena ga o sa le mohumi?

RADITHEKISI: Ke ra gore le dithekisi tšela tša ka ba ka no di tšea nako efe le efe gobane ke a di kolota. E sa le gore ke tlogelane le Lerato ga se ka hlwa ke kgona go di lefela gabotse. Baotledi ba thoma go se sa tla le tšhelete ye e lekanego.

MADITABA: O be o reng o sa ba botšiše gore ye nngwe e kae? Gona ge o be o bona gore ga ba sa šoma gabotse o be o reng o sa ba leše mošomo wa nyaka ba bangwe?

RADITHEKISI: Go be go ka se kgonege, Mma. A ke re batho ka moka ga ba kwane le nna. Bjale ke be ke tlo re go ba raka ka thwala bomang?

MADITABA: A bjale o a bona gore Lerato o be a go thuša ka go bala mašeleng gabotse?

RADITHEKISI: Ke a bona, Mma, eupša ke be ke tlo dira eng gobane monna yola o nkamogile yena?

MADITABA: Aowa Radithekisi, ga se o amogwe ke monna yola wa batho Lerato ... Ke wena o mo filego yena.

RADITHEKISI: O bolela bjang bjale, Mma?

MADITABA: Ke bolela gabotse, Ngwanaka. Ge nkabe o ile wa nthetša ge ke be ke go kgala nkabe le gonabjale o sa dula le Lerato. Ke wena o dirilego gore Lerato a šalane le monna yola morago. Ntwa ga e age, Ngwanaka.

RADITHEKISI: Mma, ke dirišitšwe ke lerato dilo tše ka moka. Ka mokgwa woo ke bego ke rata Lerato ka gona ke be ke sa nyake go mmona a sepela le yo mongwe.

[Letl. 85]

- 17.8 Ntšha mmolelwana wo o laetšago gore Maditaba ke motho wa go rata therešo. (1)
- 17.9 Efa didirišwa TŠE PEDI tšeo di laetšago gore tikologo ya setsopolwa se ke ya sebjalebja. (2)
- 17.10 Akaretša diteng tša setsopolwa se ka dintlha TŠE PEDI. (2)
- 17.11 Ke ka tsela efe yeo diteng tša setsopolwa se di huetšago tlemollo ya lehuto ka gona? (2)
- 17.12 Na ditiragalo tša setsopolwa se di ka bapalega sefaleng? Šitlela karabo ya gago ka mabaka A MABEDI. (2)
- 17.13 Na o bona Lerato a tšere sephetho sa maleba ka go hlala Radithekisi? Fahlela ka dintlha TŠE PEDI. (2)

[25]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 25
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80